

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตลำไย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
Developmental for the Agricultural Learning Center (Longan) in Pasang District, Lamphun Province

นันทริยา สุวรรณล้อม (Nantariya Suwanlom)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowarn)²

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Krutmuang Sanserm)³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตลำไยของเกษตรกร (3) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตลำไย (4) ความพึงพอใจด้านองค์ประกอบ และความต้องการกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) (5) กระบวนการดำเนินงาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ปัญหาและจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของ ศพก. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ สมาชิก ศพก. อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 40 ราย และผู้ใช้บริการที่เข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2558/59 โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 104 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ จำนวน 13 ราย และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์ผลด้วย SWOT Analysis ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิก ศพก. และผู้ใช้บริการ ศพก. ร้อยละ 55.0 และ 51.9 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.23 และ 50.88 ปี ร้อยละ 60.0 และ 67.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 85.0 และ 66.3 เป็นสมาชิกสถาบันอื่น แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.98 และ 2.17 คน ร้อยละ 47.5 และ 39.42 ไม่มีแรงงานจ้าง ส่วนใหญ่มีการกู้ยืม ร้อยละ 42.5 และ 51.0 ประกอบอาชีพหลักคือทำการเกษตร มีที่ดินทำสวนลำไยเฉลี่ย 4.01 และ 3.79 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่เช่า 2) มีประสบการณ์ทำสวนลำไย เฉลี่ย 10.85 และ 11.84 ปี ส่วนใหญ่จำหน่ายลำไยให้พ่อค้าคนกลาง 3) แหล่งการเรียนรู้จากบุคคล อยู่ในระดับปานกลางและปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.93 และ 2.99) แหล่งการเรียนรู้จากกลุ่มอยู่ในระดับปานกลางและปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.09 และ 3.37) แหล่งการเรียนรู้จากมวลชน อยู่ในระดับปานกลางและปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.68 และ 2.88) 4) ความพึงพอใจด้านองค์ประกอบของ ศพก. อยู่ในระดับมากและมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.16 และ 3.65) ความต้องการกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม อยู่ในระดับมากและปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.57 และ 3.38) ความต้องการสนับสนุนปัจจัยการผลิต อยู่ในระดับมากและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.13 และ 4.29) ความต้องการการได้รับความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมากและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.15 และ 4.32) 5) ศพก. มีจุดแข็ง คือ เจ้าของ ศพก. มีความขยัน ใฝ่รู้ ศพก. อยู่ในชุมชนเข้าถึงง่าย จุดอ่อน คือ ทางเข้าแคบ ที่จอดรถไม่พอ โอกาส คือ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีและงบประมาณในการปรับปรุง ศพก. อุปสรรค คือ ขาดการบูรณาการระหว่างองค์กรส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคี แนวทางการพัฒนา ศพก. คัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีเพิ่มคุณภาพผลผลิตเพิ่มเติม ศพก. ควรมีหลักสูตรที่จำเป็นต่อการผลิตลำไยตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด และควรส่งเสริมเพิ่มเติมด้านอาชีพเสริม จัดให้มีฐานเรียนรู้เพิ่มเติมโดยปรับเปลี่ยนไปตามนวัตกรรมใหม่ๆ และจัดให้มีสถานที่จอดรถสำหรับผู้มาใช้บริการ ศพก.

คำสำคัญ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน แผนกวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม แผนกวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the demographics of farmers in Pasang District, Lamphun Province; (2) longan production conditions in the study area; (3) sources of information about longan production that farmers were exposed to; (4) the satisfaction of Agricultural Learning Center (ALC) members and trainees and their demand for different activities; and (5) the ALC's work process, factors that affected it, problems, strengths, weaknesses, opportunities and threats. The sample population consisted of 40 members of the Pasang District ALC in Lamphun Province and 104 farmers who participated in a training session to increase the productivity of farmers affected by drought in 2015/2016, chosen through simple random sampling. Data were collected using an interview form and statistically analyzed using computer software to calculate frequency, percentage, mean, maximum, minimum and standard deviation. In addition, a focus group discussion was held with 13 district level ALC board members and 10 related officials, using SWOT analysis. The results showed that 1) of the samples of ALC members and training attendees, respectively, 55.0% and 51.9% were male, average age 54.23 and 50.88, highest education level was primary school (60.0% and 67.31%), were members of other institutions (85.0% and 66.3%), average number of household farm laborers 1.98 and 2.17, did not hire laborers (47.5% and 39.42%), had borrowed money (75.0% and 76.0%), listed agriculture as their primary occupation (42.5% and 51.0%), had planted longans on an average of 0.64 and 0.61 hectares, and did not rent land (80.0% and 83.6%). 2) Of the samples of ALC members and training attendees, respectively, they had on average 10.85 and 11.84 years of experience growing longan, sold their longan to a middleman. 3) of the samples of ALC members and training attendees, respectively, the average scores on a Rankin scale for source of knowledge about longan growing were as follows: from an individual were moderate and moderate(2.93 and 2.99); from a group were moderate and moderate(3.09 and 3.37); and from the mass media were moderate and moderate(2.68 and 2.88) 4) of the samples of ALC members and training attendees, respectively, they gave average satisfaction scores for the ALC components of high and high(4.16 and 3.65). Their level of demand for activities was rated thus: additional knowledge transfer were high and moderate(3.57 and 3.38); support in the form of factors of production were high and highest(4.13 and 4.29); and assistance via projects were high and highest(4.15 and 4.32). 5) The ALC's strengths were that the owners were hard working and had a desire to learn, and the ALC was located in a community that was easy to reach. The ALC's weaknesses were that the entrance was narrow and there were not enough parking spaces. The ALC's opportunities were support from allied organizations and receipt of a budget for improvements. The major threat to the ALC was a lack of integration with local organizations and allied agencies. Developmental guidelines were searching for young smart farmers to convey the premium quality longan productivity and technology transfer; in addition ALC should have technology for increase product quality; from farm to market course; secondary occupation extension; base learned changing for new innovation can preparing car park for training attendees.

Keywords: Agricultural Learning Center, Farmer education, Longan orchard, Pasang District, Lamphun Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ชื่อย่อ คือ ศพก. จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน ที่เป็นเครื่องมือช่วยแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน สร้างความรู้ ความเข้าใจ กับเกษตรกรในพื้นที่ ให้ได้เรียนรู้จากผู้ร่วมอาชีพเดียวกันที่ประสบความสำเร็จ ช่วยเหลือและเรียนรู้จากกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและชุมชน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับมอบหมายให้เป็นหลักในการจัดตั้งและขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยมีการจัดเวทีให้เกษตรกรร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในแต่ละพื้นที่กำหนดแนวทางในการพัฒนาคัดเลือกเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการผลิตของตนเองและเป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ให้เกษตรกรคนอื่นเข้าใจได้ เป็นเกษตรกรต้นแบบ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าในพื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบ เป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เทคโนโลยี ต่าง ๆ โดยใช้องค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบร่วมกับองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากหน่วยงานด้านวิชาการต่าง ๆ เป็นแหล่งให้บริการด้านการเกษตร ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่ทันสมัยจากทุกหน่วยงานที่จะเข้ามาสนับสนุนตามความต้องการของเกษตรกรและชุมชน ณ ปัจจุบัน ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรมีจำนวน 882 ศูนย์ กระจายอยู่ทุกอำเภอทั่วประเทศ ที่เปิดให้บริการให้แก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจ

สำหรับพื้นที่ที่จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.) ของอำเภอป่าซาง ได้คัดเลือกจากพื้นที่นาร่องที่มีการส่งเสริมการเกษตรตามรูปแบบ MRCF หรือ MRCF System คือ กระบวนการทำงานของนักส่งเสริมการเกษตรในการเข้าไปปฏิบัติงานในลักษณะสร้างการเรียนรู้และมีส่วนร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่อย่างมีจุดมุ่งเน้นที่ชัดเจน ภายใต้ศักยภาพ ความพร้อม และความต้องการของพื้นที่ เกษตรกร และชุมชน โดยใช้เครื่องมือ M R C และ F ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ คน สินค้า และข้อมูลศักยภาพการผลิต (Zoning) และกำหนดประเด็นส่งเสริมเน้นหนักที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ คือ ลำไย ซึ่งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอป่าซาง ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร ให้บริการความรู้ด้านการผลิตลำไยคุณภาพ โดยจะเห็นได้จากความสำเร็จของเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอป่าซาง ซึ่งสามารถผลิตลำไยให้ออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปี

ดังนั้นควรมีการศึกษาการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตลำไยคุณภาพ ให้แก่เกษตรกร โดยการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิต ให้สามารถผลิตลำไยคุณภาพออกสู่ตลาด รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงด้านการตลาด และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตลำไยของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตลำไยของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจด้านองค์ประกอบ และความต้องการกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
5. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ปัญหา และจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสอุปสรรคของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดซึ่งเป็นสมาชิก ศพก. อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวนสมาชิก 40 คน ส่วนผู้ให้บริการ ศพก. คัดเลือกจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2558/59 โดยการสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร 210 คน และคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคำนวณของ Yamane (Yamane, 1973) ในระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 93 หรือ กำหนดค่าระดับนัยสำคัญที่ 0.07 ได้จำนวน 104 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 5 ตอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเอง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน และคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอที่ได้รับการแต่งตั้ง จำนวน 13 คน รวม 23 คน

ในการวิจัยนี้ มีการศึกษาเกษตรกร จำนวน 2 กลุ่ม คือเกษตรกรสมาชิก และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2558/59 เนื่องจาก ทั้ง 2 กลุ่มเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิด ศพก. และเข้ามาใช้บริการจาก ศพก. มากกว่ากลุ่มอื่น และเนื่องจาก ศพก. เพิ่งมีการจัดตั้งขึ้นได้ไม่นาน เกษตรกรทั่วไปที่เข้ามาใช้บริการยังไม่มีมาก นอกจากเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเลือกทำการวิจัยกับกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา ศพก. ได้

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากสมาชิก ศพก. และผู้ให้บริการ ศพก.

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สมาชิกและผู้ให้บริการเป็นเพศชายและเพศหญิงมีจำนวนเกือบเท่ากัน อายุเฉลี่ย 54.23 และ 50.88 ปี ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.85 และ 3.53 คน สมาชิกส่วนมากเป็นสมาชิกสถาบันอื่น และสมาชิกเกินครึ่งเป็นกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนผู้ให้บริการส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันอื่น มีจำนวนเกือบครึ่งที่เป็นกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการส่วนใหญ่ไม่มีสถานะทางสังคม ภายใน ศพก. ประกอบด้วย ประธาน 1 คน กรรมการ ศพก. 5 คน และที่เหลือเป็นสมาชิก ส่วนผู้ให้บริการทั้งหมดไม่มีตำแหน่งใน ศพก. สมาชิกทั้งหมดมีเหตุผลในการใช้บริการ ศพก. คือเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนผู้ให้บริการเกือบทั้งหมดมีเหตุผลในการใช้บริการ ศพก. คือเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้ให้บริการเกือบครึ่งมีเหตุผลในการใช้บริการ ศพก. เพื่อการได้รับปัจจัยในโอกาสต่างๆ จำนวนแรงงานภาคการเกษตร เป็นแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.98 และ 2.17 คน แรงงานจ้างเฉลี่ย 1.33 และ 1.00 คน ส่วนใหญ่มีการกู้ยืม และเป็นการกู้จากกองทุนหมู่บ้านมากกว่าครึ่ง รองลงมากู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การประกอบอาชีพหลักของสมาชิก และผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่คือทำการเกษตร อาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป เพียงส่วนน้อยที่ไม่มีอาชีพรอง การถือครองที่ดินส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง เฉลี่ย 4.01 และ 3.79 ไร่

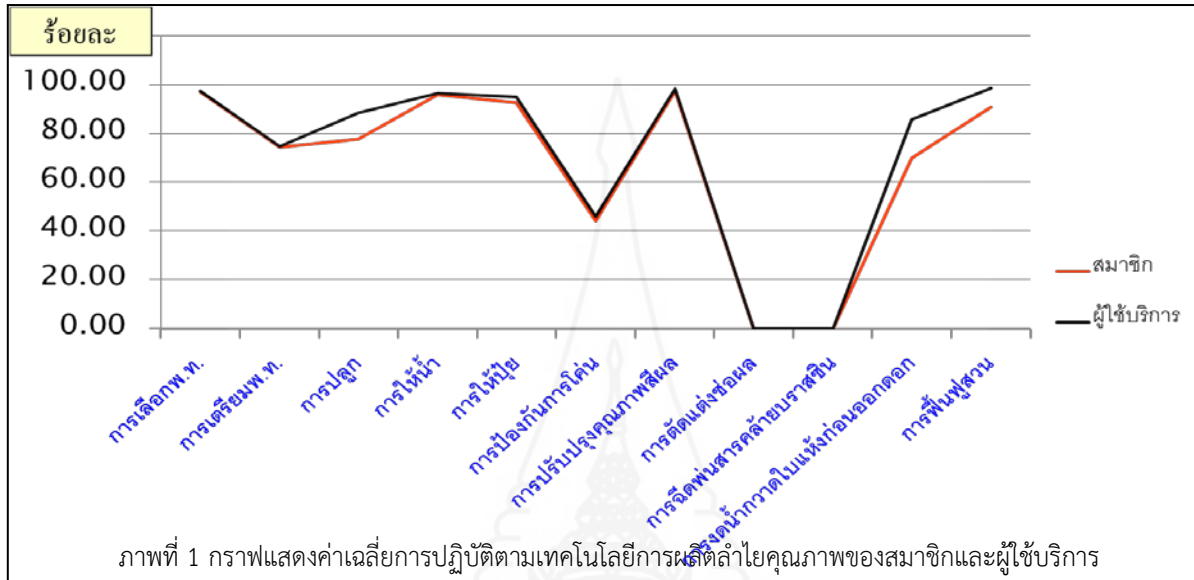
2) สภาพการผลิตลำไยของเกษตรกร

สมาชิกและผู้ให้บริการมีประสบการณ์การทำสวนลำไยเฉลี่ย 10.85 และ 11.84 ปี มีพื้นที่ปลูกลำไยเฉลี่ย 4.88 และ 4.42 ไร่ ผลผลิตลำไย เฉลี่ย 1,403.75 และ 1,704.13 กิโลกรัมต่อไร่ ลักษณะการเก็บเกี่ยวผลผลิตของสมาชิกและผู้ให้บริการส่วนมากเป็นแบบไม่ได้เก็บเอง (ขายเหมาสวน) ปริมาณผลผลิตขนาด AA เฉลี่ยร้อยละ 36.2 และ 46.3 ของผลผลิตทั้งหมด, ขนาด A เฉลี่ยร้อยละ 43.43 และ 38.45 ของผลผลิตทั้งหมด, ขนาด B เฉลี่ยร้อยละ 19.51 และ 15.45 ของผลผลิตทั้งหมด และขนาด C เฉลี่ยร้อยละ 0.86 และ 0.15 ของผลผลิตทั้งหมด ส่วนน้อยของสมาชิกและผู้ให้บริการที่เก็บผลผลิตเอง มีปริมาณผลผลิตขนาด AA เฉลี่ยร้อยละ 29.0 และ 45.0 ของผลผลิตทั้งหมด, ขนาด A เฉลี่ยร้อยละ 48.0 และ 30.0 ของผลผลิตทั้งหมด, ขนาด B เฉลี่ยร้อยละ 22.6 และ 23.75 ของผลผลิตทั้งหมด และขนาด C เฉลี่ยร้อยละ 0.4 และ 1.25

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ของผลผลิตทั้งหมด สมาชิกและผู้ให้บริการส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตลำไยให้กับพ่อค้าคนกลางและล้ง สมาชิกส่วนใหญ่เคยประสบภัยแล้ง รองลงมาแมลงระบาด ผู้ให้บริการส่วนใหญ่เคยประสบภัยแล้ง รองลงมาวาตภัย

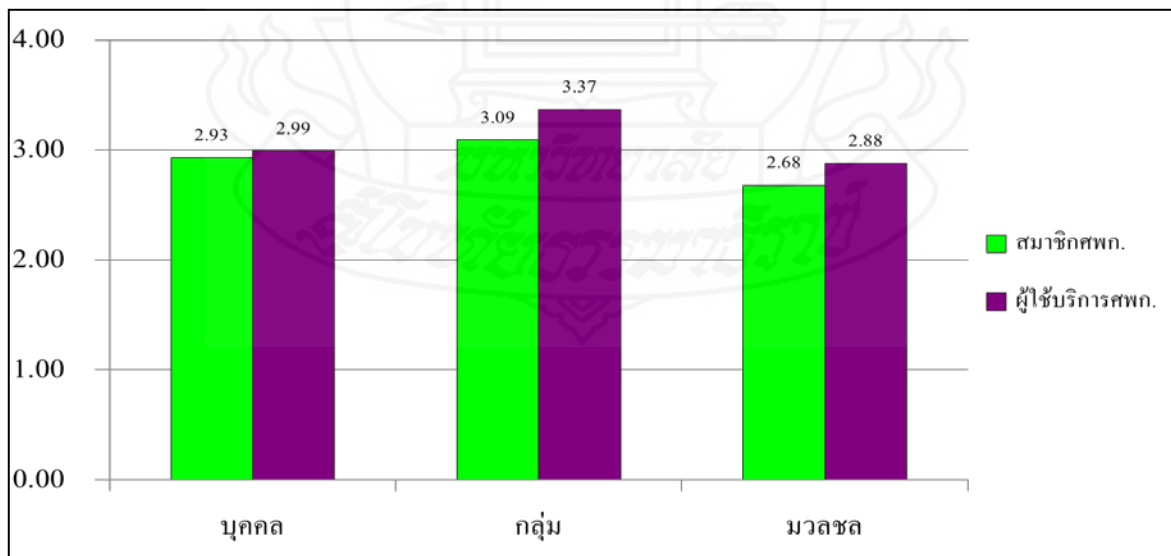

ภาพที่ 1 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของสมาชิกและผู้ให้บริการ

จากภาพที่ 1 พบว่า สมาชิกและผู้ให้บริการส่วนมาก ปฏิบัติตามเกือบทุกประเด็น มีเพียง 2 ประเด็นที่ไม่มีเกษตรกรคนใดเลยปฏิบัติตาม คือ การตัดแต่งกิ่งเพื่อให้ได้ขนาดของผลที่ใหญ่ขึ้น และฉีดพ่นสารคล้ายบราสซิโนเพื่อเพิ่มขนาดของผล

3) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตลำไยของเกษตรกร

สมาชิกและผู้ให้บริการได้เข้าร่วมประชุมถ่ายทอดความรู้เฉลี่ย 7.65 และ 4.46 ครั้ง

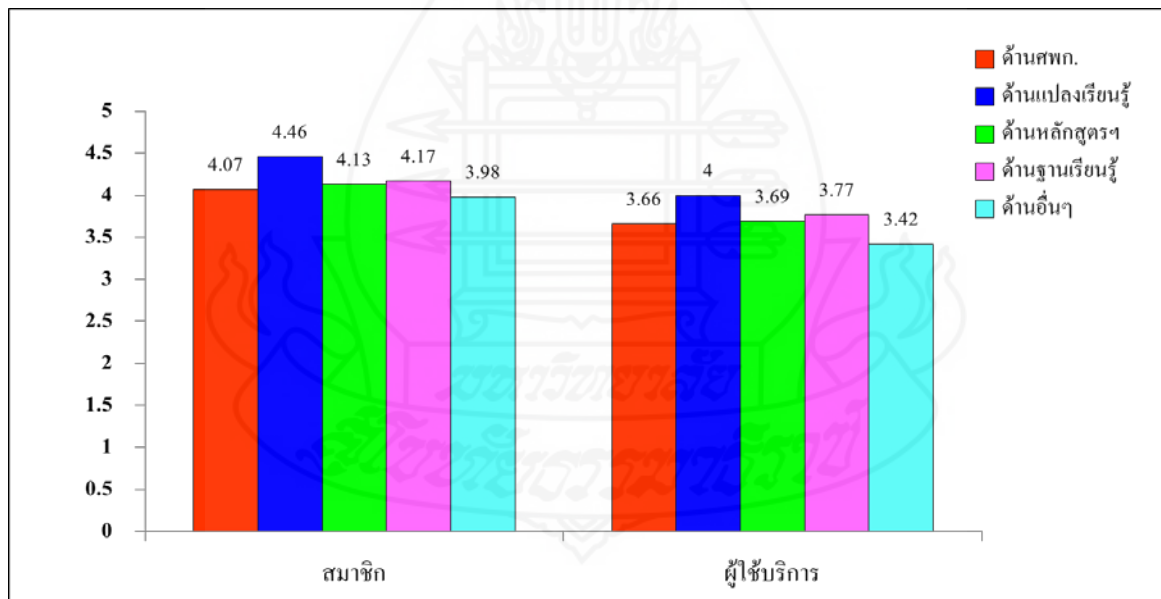
ภาพที่ 2 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ของสมาชิกและผู้ให้บริการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

แหล่งการรับรู้จากบุคคล การรับรู้ของสมาชิกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.93) ระดับมากที่สุด ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับมากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐอื่น เพื่อนเกษตรกร และเครือข่าย ระดับปานกลาง ได้แก่ กรรมการ ศพก. และอาสาสมัครเกษตรกร ระดับน้อย ได้แก่ ผู้นำชุมชน, โทรศัพท์, เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น และไลน์ เฟสบุ๊ค การรับรู้ของผู้ใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.99) ระดับมากที่สุด ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ระดับปานกลาง ได้แก่ เพื่อนเกษตรกร เครือญาติ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐอื่น อาสาสมัครเกษตรกร ผู้นำชุมชน กรรมการ ศพก. และเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น ระดับน้อย ได้แก่ โทรศัพท์ และไลน์ เฟสบุ๊ค แหล่งการรับรู้จากกลุ่ม การรับรู้ของสมาชิกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.09) ระดับปานกลาง ได้แก่ การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา และการศึกษาดูงาน ส่วนการรับรู้ของผู้ใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.37) ระดับมากที่สุด ได้แก่ การฝึกอบรม และการประชุม ระดับปานกลาง ได้แก่ การศึกษาดูงาน และการสัมมนา แหล่งการรับรู้จากมวลชน การรับรู้ของสมาชิกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.68) ระดับปานกลาง ได้แก่ หนังสือ/เอกสารคำแนะนำ, วารสาร, วิทยุกระจายเสียง/วิทยุชุมชน, หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย, หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ (ดิจิตอล,ดาวเทียม,เคเบิล) ระดับน้อย ได้แก่ เว็บไซต์ต่างๆ ส่วนการรับรู้ของผู้ใช้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.88) ระดับปานกลาง ได้แก่ หนังสือ/เอกสารคำแนะนำ, โทรทัศน์ (ดิจิตอล,ดาวเทียม,เคเบิล), วิทยุกระจายเสียง/วิทยุชุมชน, หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย, วารสาร และหนังสือพิมพ์ ระดับน้อย ได้แก่ เว็บไซต์ต่างๆ

4) ความพึงพอใจด้านองค์ประกอบและความต้องการกิจกรรมที่เกิดขึ้นใน ศพก.

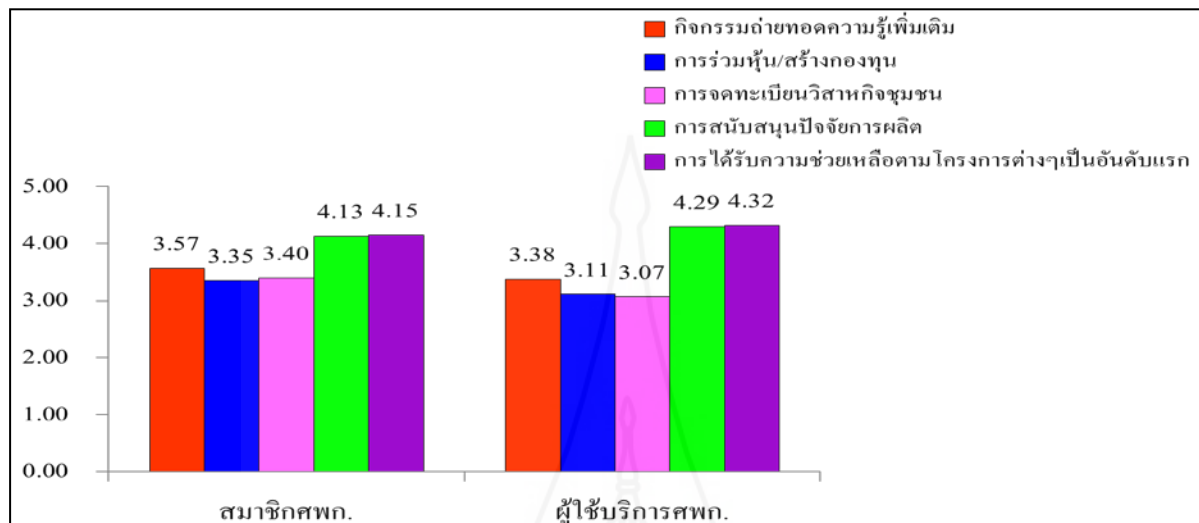

ภาพที่ 3 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในด้านองค์ประกอบของสมาชิกและผู้ให้บริการ

จากภาพที่ 3 พบว่า สมาชิกและผู้ให้บริการ มีความพึงพอใจในด้านองค์ประกอบของ ศพก. ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านเจ้าของ ศพก. อยู่ในระดับมากที่สุดและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.07 และ 3.66) ด้านแปลงเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.46 และ 4.00) ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.13 และ 3.69) ด้านฐานเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.17 และ 3.77) และด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุดและมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 3.98 และ 3.42)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ภาพที่ 4 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความต้องการกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสพก

จากภาพที่ 4 พบว่า สมาชิกและผู้ให้บริการ มีความต้องการในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป สมาชิกมีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ประเด็น การได้รับความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เป็นอันดับแรก การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม ความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ประเด็น การจัดทะเบียนนิสิตกิจกรรม และความต้องการด้านการร่วมหุ้น/สร้างกองทุน ส่วนผู้ให้บริการ มีความต้องการในระดับมากที่สุด ได้แก่ประเด็น การได้รับความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เป็นอันดับแรก และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ความต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ประเด็น การถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม การร่วมหุ้น/สร้างกองทุน และการจัดทะเบียนนิสิตกิจกรรม

2. ผลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการ สพก. ระดับอำเภอ

1) ข้อมูลการดำเนินงานของ สพก.

ด้านกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีการคัดเลือกเกษตรกรผู้นำ พัฒนาเกษตรกรผู้นำเพื่อให้มีความรู้ และสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้านกระบวนการให้บริการ เกษตรกรได้รับการบริการทางวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร ปรึกษาปัญหาต่างๆ และได้รับการช่วยเหลือได้ตรงตามต้องการ ตรงประเด็น ทันต่อสถานการณ์ มีการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ และสื่อต่างๆ โดยการใช้ สพก. เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ จัดงานต่างๆ ของหน่วยงานภาคี เพื่อให้เกษตรกรได้รู้จัก สพก. และใช้ประโยชน์จาก สพก. ให้ได้มากที่สุด ด้านการบูรณาการการทำงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกับเจ้าของ สพก. ในการกำหนดฐานเรียนรู้ จัดทำหลักสูตร ดำเนินการ และประเมินผล การเรียนรู้ สพก. มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อความพร้อมในการให้บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อสร้างศาลาเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ 150,000 บาท จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำให้เกษตรกรในชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าของ สพก. โดยตรง การดำเนินการฝึกอบรมของหน่วยงานภาคีในแต่ละครั้ง หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรด้านอื่นๆ และเข้ามาให้บริการทางวิชาการแก่เกษตรกรในชุมชนหลายหน่วยงาน

2) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน

ด้านเจ้าของ สพก. มีความรู้ ทักษะมีความเชี่ยวชาญในอาชีพ ประสบความสำเร็จในกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ มีการบริหารจัดการที่ดีในพื้นที่จนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ได้ใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

เรื่อง การผลิตลำไยนอกฤดู ด้านแปลงเรียนรู้เป็นแปลงของเกษตรกรเจ้าของ ศพก. เอง มีพื้นที่ทั้งหมด 13 ไร่ สามารถใช้ในการสาธิตให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้ได้อย่างแท้จริงเนื่องจาก เจ้าของศูนย์ฯ ลงมือทำเอง มีการจัดบันทึกตารางการปฏิบัติงานทั้งหมดในรอบปี ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาในแต่ละวิชาที่แต่ละหน่วยงานได้เข้ามาดำเนินการจัดฝึกอบรมใน ศพก. ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถตอบโจทย์และประเด็นปัญหาทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร เนื้อหาวิชาส่วนมากถูกกำหนดขึ้นโดยนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามชนิดพืชหลัก และปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ ด้านฐานเรียนรู้ ทั้ง 4 ฐานการเรียนรู้ คือ เรื่องการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า การทำปุ๋ยหมักได้ต้นลำไย เทคนิคการใช้สารคลอเรต และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เจ้าของ ศพก. เป็นผู้ลงมือทำ ทำแล้วเกิดประโยชน์ เห็นผลชัดเจน สามารถเป็นตัวอย่างให้แก่เกษตรกรทั่วไปได้เป็นอย่างดี ด้านอื่นๆ ศพก. อยู่ในชุมชน เข้าถึงได้ง่าย มีศาลาเรียนรู้ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้บริการทางการเกษตร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ หน่วยงานภาคีได้มีการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้กับสมาชิกใช้ ศพก. เป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานร่วมกันทำให้เกษตรกรโดยเฉพาะชาวสวนลำไย ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สารเคมีลดลง กรรมการ ศพก. ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ทุกครั้ง ผู้นำให้การสนับสนุน สมาชิกให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมของ ศพก. ทุกครั้ง ภาครัฐมีการสนับสนุนงบประมาณ และมีนโยบายที่สนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่จากทุกหน่วยงานภาคี สามารถดูแล ให้คำปรึกษาและมีความรู้ด้านการจัดทำหลักสูตรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

3) ปัญหาของ ศพก.

ด้านเจ้าของ ศพก. ยังไม่มีผู้สืบทอดเจตนารมณ์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ ด้านแปลงเรียนรู้ ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มขนาดของผลลำไย ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ หลักสูตรยังไม่ครอบคลุม และยังตอบโจทย์ไม่ได้ทั้งหมด ด้านฐานการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้มีน้อยเกินไป ด้านอื่นๆ ขาดเทคโนโลยีการสื่อสาร (อินเทอร์เน็ต) และขาดที่จอดรถสำหรับผู้มาใช้บริการ ศพก.

4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) และแนวทางพัฒนา ศพก.

จุดแข็ง มีเจ้าของ ศพก. ที่มีความขยัน อดทน ใฝ่รู้ มีจิตอาสา ทุ่มเท เสียสละ เพื่อชุมชนและส่วนรวม ที่ตั้ง ศพก. อยู่ในชุมชน เข้าถึงง่าย

จุดอ่อน ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มขนาดของผลลำไย ทางเข้าแคบ และที่จอดรถไม่เพียงพอ

โอกาส หน่วยงานภาคีให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ ได้รับงบประมาณในการปรับปรุง ศพก. และจัดฝึกอบรมให้กับเกษตรกรสมาชิก และผู้ให้บริการในหลายๆ โครงการ

อุปสรรค องค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคี เพื่อพัฒนา ศพก. ไปด้วยกัน

แนวทางการพัฒนา ศพก. คัดเลือกเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีเพิ่มคุณภาพผลผลิตเพิ่มเติม ศพก. ควรมีหลักสูตรที่จำเป็นต่อการผลิตลำไยตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด และควรส่งเสริมเพิ่มเติมด้านอาชีพเสริม จัดให้มีฐานเรียนรู้เพิ่มเติมโดยปรับเปลี่ยนไปตามนวัตกรรมใหม่ๆ และจัดให้มีสถานที่จอดรถสำหรับผู้มาใช้บริการ ศพก.

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สมาชิกและผู้ให้บริการเป็นเพศชายและเพศหญิงอัตราเกือบเท่ากันแต่เป็นเพศชายมากกว่า แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงหันมาทำสวนลำไยมากขึ้น อายุเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมากกว่า 50 ปี (54.23 และ 50.88 ปี) ซึ่งค่อนข้างมากแล้ว ควรมีเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตลำไยคุณภาพ หรือสะสมประสบการณ์ด้านการผลิตลำไยไว้เป็นเกษตรกรชาวสวนลำไยรุ่นใหม่ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ กิริณี แก้วใส (2555) ศึกษาการผลิตลำไยของเกษตรกรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 50.84 ปี แสดงให้เห็นว่าเป็นภาวะที่จำเป็นต้องหาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาทดแทน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

เกษตรกรเหล่านี้ เกษตรกรทั้งสองกลุ่มสามารถอ่านออกเขียนได้ เนื่องจากส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือนของทั้งสองกลุ่มเฉลี่ย 3-4 คน เป็นแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.98 และ 2.17 คน ซึ่งสอดคล้องกับ พรกมล ศรีจริยา (2556) ศึกษาศักยภาพการผลิตลำไยอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดตาก พบว่าเกษตรกรส่วนมากมีแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.89 คน ซึ่งเป็นปัญหาทางด้านแรงงาน เนื่องจากแรงงานในครัวเรือนมีน้อย และเป็นแรงงานผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ส่วนแรงงานจ้างทั้งสองกลุ่มเฉลี่ย 1.33 และ 1.00 คน อาจเนื่องจากมีพื้นที่ทำสวนลำไยไม่มากนักจึงใช้เฉพาะแรงงานในครัวเรือน การถือครองที่ดินของตนเองเฉลี่ยคือ 4.01 และ 3.79 ไร่ ถือว่าไม่มากนัก อาจเป็นเพราะเกือบทุกหลังคาเรือนในอำเภอป่าซาง ต้องมีการปลูกลำไย เป็นเกษตรกรรายย่อย และส่วนใหญ่ไม่เช่าทำสวน ซึ่งขัดแย้งกับ พรกมล ศรีจริยา (2556) ศึกษาศักยภาพการผลิตลำไยอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดตาก พบว่าเกษตรกรมีที่ดินของตนเองเฉลี่ย 15.79 ไร่ เกษตรกรทั้งสองกลุ่มเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตรอื่น และเป็นกลุ่มลูกค้าคส. ส่วนใหญ่ไม่มีสถานะทางสังคม สมาชิกทั้งหมดและผู้ใช้บริการเกือบทั้งหมดใช้บริการ ศพก. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความใฝ่รู้ อยากศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเรื่อยๆ ไม่ทำตัวเป็นน้ำเต็มแก้ว เกษตรกรทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีการกู้ยืม แสดงให้เห็นถึงสภาวะความยากจนของเกษตรกร เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีอาชีพหลักคือประกอบกิจการเกษตรเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง อาชีพที่รองจากประกอบกิจการเกษตรคือรับจ้างทั่วไป เนื่องจากในช่วงที่เกษตรกรว่างจากงานในสวนลำไยแล้ว ก็จะออกไปรับจ้าง รับค่าจ้างเป็นรายวันแทน แสดงให้เห็นถึงการดำรงชีพยังขึ้นอยู่กับกิจการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการพัฒนาด้านการผลิตเกษตรมีความจำเป็นอย่างยิ่งทั้งทางด้านพัฒนาคุณภาพผลผลิต และพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร

2. สภาพการทำสวนลำไย

สมาชิกและผู้ใช้บริการ มีประสบการณ์ทำสวนลำไยเฉลี่ย 10 ปีขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับ กิริณี แก้วใส (2555) ศึกษาการผลิตลำไยของเกษตรกรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่าเกษตรกร มีประสบการณ์ในการผลิตลำไย 10.59 ปี แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความชำนาญด้านการผลิตลำไยมากพอสมควร มีพื้นที่สวนลำไยเฉลี่ย 4-5 ไร่ อายุลำไยเฉลี่ย 14-15 ปี แหล่งน้ำที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นบ่อบาดาลน้ำตื้นและบาดาลน้ำลึกสาธารณะ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำใต้ดินมาใช้ในการทำสวนลำไยเพื่อให้ลำไยได้รับน้ำที่เพียงพอตลอดทั้งปี สมาชิกมีผลผลิตเฉลี่ย 1,403.75 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วน ผู้ใช้บริการมีผลผลิตเฉลี่ย 1,704.13 กิโลกรัมต่อไร่ แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการอาจมีภูมิปัญญาในการผลิตลำไยคุณภาพมากกว่า จึงทำให้ได้ผลผลิตที่มากกว่า และการปฏิบัติดูแลสวนลำไยเป็นปัจจัยที่ทำให้ปริมาณผลผลิตของสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีการจำหน่ายผลผลิตแบบเหมาสวน (ไม่ได้เก็บเอง) โดยส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางและล้ง ปริมาณผลผลิตขนาด AA และ A มากกว่าร้อยละ 70 ทั้งสองกลุ่ม และขนาด C ไม่เกินร้อยละ 1 ทั้งสองกลุ่ม ถือว่าปริมาณผลผลิตในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดีคือมีปริมาณผลผลิต ขนาด AA และ A มากกว่าร้อยละ 70 และขนาด C แทบจะไม่มี หรือไม่มีเลย ส่วนเกษตรกรที่เก็บผลผลิตเองของทั้งสองกลุ่มมีจำนวนน้อยมากเนื่องจากภาวะแรงงานที่หายากมากในปัจจุบัน และเป็นการตัดปัญหาเรื่องการแบกรับค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต

เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ สมาชิกและผู้ใช้บริการ ส่วนมากมีการเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม มีการเตรียมพื้นที่โดยการวางผังปลูก วางระบบน้ำ ปรับพื้นที่ มีเพียงส่วนน้อยที่รองกันหลุมก่อนปลูกด้วยปุ๋ยอินทรีย์ 10 กิโลกรัมและ ปุ๋ยเคมีสูตร 0-3-0 อัตรา 100 กรัม ส่วนมากปลูกลำไยช่วงต้นหรือกลางฤดูฝน มีการใช้ไม้หลักปักยึดไม่ให้โยกคลอน ในช่วงฤดูแล้งมีการให้น้ำห่างกัน 7-10 วัน ให้น้ำตามความต้องการของลำไย เริ่มให้น้ำเล็กน้อยเมื่อดอกบานและเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ ให้ปุ๋ยตามขนาดของทรงพุ่มในช่วงแตกใบอ่อน และให้ปุ๋ยตามปริมาณผลผลิตในช่วงติดผลถึงเก็บเกี่ยว เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว และมีการค้ำยันต้นลำไยเพื่อป้องกันการโค่นล้ม แต่ส่วนน้อยที่มีการปลูกไม้บังลมและเสริมรากโดยใช้ต้นตอที่มีรากแก้ว เกษตรกรส่วนมากมีการพ่นอะซ็อกซิสโตรบิน(สารป้องกันกำจัดเชื้อรา)เพื่อปรับปรุง สีผล แต่ไม่มีการตัดแต่งข้อผลและเพิ่มขนาดของผลโดยใช้สารคล้ายบราสซิซิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีการตัดแต่งข้อผลและการใช้สารคล้ายบราสซิซินอาจยังไม่ถึงเกษตรกร เพราะการตัดแต่งข้อผลต้องอาศัยเครื่องมือ แรงงาน และความชำนาญของคนที่จะตัดแต่งข้อผล หากต้นลำไยมีความสูงมาก การตัดแต่งข้อผลก็ยากตามไปด้วย ทำให้เกษตรกรไม่สนใจที่จะตัดแต่งข้อผล ส่วนเทคโนโลยีการใช้สารคล้ายบราสซิซินเพื่อเพิ่มขนาดของผลมีราคาแพงเกินไป เกษตรกรไม่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับ ศีรวรรณ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

วังใน (2556) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ภายใต้โครงการนำร่องเขตส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเห็นว่าเทคโนโลยีการผลิตลำไยขนาดใหญ่ นั้นมีราคาที่ย่อมเยาซึ่งแพงโดยสารถ่ายบราสซิน 1 ขวด (50 CC.) สามารถฉีดพ่นต้นลำไยที่มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 5 เมตรได้ประมาณ 10 ต้น ซึ่งพื้นที่ปลูกลำไย 1 ไร่ จะต้องใช้สารถ่าย บราสซิน ประมาณ 2 ขวด (100 CC.) ฉีดพ่น 2 ครั้ง รวมเป็นต้นทุนการผลิตในการใช้สารถ่ายบราสซิน 5,200 บาทต่อไร่ จึงอาจเป็นสาเหตุให้เกษตรกรไม่กล้าลงทุน ประกอบกับภาวะหนี้สิน และค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น จึงไม่ใช้เทคโนโลยีนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรดน้ำและกวาดเศษใบแห้งบริเวณโคนต้นก่อนลำไยออกดอก เกษตรกรทั้งหมดมีการพ่นสารอาหารทางใบและสารป้องกันกำจัดโรคพืช เพื่าระวังและป้องกันกำจัดศัตรูลำไยตั้งแต่ดอกจนถึงเก็บเกี่ยว ส่วนมากหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องจักรหลังน้ำท่วมหรือฤดูน้ำหลากเพื่อป้องกันดินแน่น แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความใส่ใจในการฟื้นฟูสวนลำไยเป็นอย่างมาก และอาจเนื่องจากลำไยเป็นไม้ผลยืนต้นที่มีอายุยืนยาว กว่าจะให้ผลผลิตได้ ต้องใช้เวลาประมาณ 4-5 ปี และลำไยเป็นรายได้หลักของภาคเกษตรของอำเภอบ้านนา จึงทำให้เกษตรกรต้องดูแลลำไยประดุจลูกหลาน

3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกลำไย

สมาชิกและผู้ให้บริการ ได้เข้ารับการอบรมถ่ายทอดความรู้เฉลี่ย 7.65 และ 4.46 ครั้ง จะเห็นได้ว่าผู้ให้บริการมีจำนวนครั้งที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้น้อยกว่าสมาชิก เนื่องจากผู้ให้บริการทั้งหมดมาจากโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งฯ ปี 2558/59 เพียงโครงการเดียว และเป็นเกษตรกรต่างพื้นที่ตำบลเป็นส่วนใหญ่ จึงเข้ารับการอบรมน้อยกว่าสมาชิก ประกอบกับ สมาชิกเป็นคนในชุมชน และโครงการหลายๆโครงการจากภาครัฐ และหน่วยงานภาคี เน้นหนักอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกก่อน เป็นอันดับแรก จึงทำให้สมาชิกได้รับการถ่ายทอดความรู้มีจำนวนครั้งที่มากกว่าผู้ให้บริการ

แหล่งการรับรู้จากบุคคล ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการมีการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จะเห็นได้ว่าบางประเด็นที่มีระดับการรับรู้มากที่สุด คือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังให้ความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่แต่ยังมีบางประเด็นที่ทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ในระดับน้อย คือ การรับรู้จากโทรศัพท์มือถือ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับอายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่มากกว่า 50 ปี ทำให้ห่างไกลจากเทคโนโลยีเหล่านี้

แหล่งการรับรู้จากกลุ่ม ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการมีการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากต้องใช้เวลาในการอยู่สวนลำไยมากกว่าการประชุม และศึกษาดูงาน และยังขาดการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไยด้วยกัน แต่ยังมี การรับรู้ในระดับมากเรื่องการอบรม อาจเนื่องมาจากการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานในโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องในหลายๆ โอกาสและจากหลายๆหน่วยงาน

แหล่งการรับรู้จากมวลชน ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการมีการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจะเห็นได้ว่ายังมีบางประเด็นที่ทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ในระดับน้อย เช่นเดียวกับแหล่งการรับรู้จากบุคคล คือ การรับรู้จากเว็บไซต์ต่างๆ อาจเกี่ยวข้องกับอายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่มากกว่า 50 ปี ทำให้ห่างไกลจากเทคโนโลยีเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับ สิริภาพ มาเต็ม (2556) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายศูนย์ข่าวชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าคณะกรรมการกลุ่มฯ มีการรับรู้จากสื่ออินเตอร์เน็ตในระดับน้อยที่สุด

4. ความพึงพอใจด้านองค์ประกอบและความต้องการกิจกรรมที่เกิดขึ้นใน ศพก.

1) ความพึงพอใจด้านเจ้าของ ศพก. ด้านแปลงเรียนรู้ ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ ด้านฐานเรียนรู้ ด้านอื่นๆ เรื่องวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ ทั้งสมาชิกและผู้ให้บริการมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าของศูนย์ฯ แปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ หลักสูตรต่างๆ มีความพร้อมและมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการ จึงทำให้สมาชิกและผู้ให้บริการมีความพึงพอใจในระดับมาก ถึงมากที่สุด ส่วนในด้านอื่นๆ เรื่องที่ตั้ง ศพก. เรื่องกรรมการและสมาชิก และเรื่องเจ้าหน้าที่และการได้รับการสนับสนุน นั้น สมาชิกมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แต่ผู้ให้บริการมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าผู้ให้บริการไม่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหรืออาจเข้าร่วมโครงการเพียงโครงการเดียว ทำให้ไม่เห็นความแตกต่างหรือพัฒนาการด้านต่างๆ ของ ศพก. เนื่องจากใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ช่วงแรกของการจัดตั้ง ศพก. ศาเลาเรียนรู้อยังไม่ได้รับการปรับปรุง สิ่งอำนวยความสะดวกยังมีไม่มาก เรื่องการให้ความร่วมมือของกรรมการและสมาชิกยังมีไม่มากและไม่ชัดเจน เรื่องเจ้าหน้าที่และการได้รับการสนับสนุนยังไม่ชัดเจน ทำให้โครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลิตภาพที่ผู้ใช้บริการเข้าร่วมในช่วงต้นของการจัดตั้งศูนย์ พบเจอปัญหา และข้อเสีย มากกว่าข้อดี จึงทำให้มีความพึงใจในระดับปานกลาง

2) ความต้องการในภาพรวมที่สมาชิกและผู้ใช้บริการส่วนมากต้องการในระดับมากถึงมากที่สุด คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม ความต้องการด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และความต้องการด้านการได้รับความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ เป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับ รัชนี อรรถลภี (2556) ศึกษาความต้องการของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนารายณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดอ่างทอง พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อยู่ในระดับมาก จำนวน 13 ประเด็น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าใน ศพก. อำเภอบ้านหมี่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความใฝ่รู้ ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา แต่ยังไม่ติดกับการได้รับแจกหรือสนับสนุนปัจจัยการผลิต หรือความช่วยเหลือตามโครงการต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลให้ เมื่อมีโครงการที่ไม่มีปัจจัยสนับสนุนหรือความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเกษตรกรส่วนใหญ่อาจไม่เข้าร่วมโครงการ

5. จุดอ่อนและอุปสรรคของ ศพก.

จุดอ่อนของ ศพก. ที่พบ คือ ยังไม่มีการนำเทคโนโลยีการเพิ่มขนาดของผล และด้านการตัดแต่งข้อผลมาใช้ใน ศพก. เนื่องจากแปลงของเจ้าของ ศพก. เองขนาดของข้อไม่ใหญ่มาก จำนวนผลอยู่ในช่วง ไม่เกิน 80 ผลต่อข้อ จึงไม่มีความจำเป็นในการใช้การตัดแต่งข้อผลซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต ส่วนด้านการใช้สารคล้ำยบราสซิน เนื่องจากสารนี้ไม่มีจำหน่ายทั่วไปและยังมีราคาที่สูงทำให้ต้นทุนต่อไร่สูงตามไปด้วย เมื่อเกษตรกรเจ้าของ ศพก. เปรียบเทียบผลที่จะเกิดขึ้นแล้ว ความคุ้มค่ายังไม่มากพอ จึงไม่ใช้เทคโนโลยีนี้ ส่วนด้านทางเข้าแคบและที่จอดรถไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็นสภาพสวนลำไยซึ่งไม่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ตั้งแต่ต้นว่าจะใช้เป็นจุดเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรทั่วไปได้มาใช้บริการ จึงไม่สามารถขยายทางเข้าสวนและจัดหาที่จอดรถให้เพียงพอสำหรับเกษตรกรที่มาศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้

อุปสรรคของ ศพก. ที่พบ คือ องค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญ อาจเนื่องจาก ศพก. เพิ่งจัดตั้งได้ไม่นาน นโยบายและการประสานงานในระดับกระทรวงหรือกรมยังไม่ชัดเจนทำให้ขาดการบูรณาการจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) เนื่องจากผลการวิจัยในเรื่องเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า สมาชิกและผู้ใช้บริการไม่ปฏิบัติใน 2 ประเด็น คือ การตัดแต่งข้อผลเพื่อให้ได้ขนาดของผลที่ใหญ่ขึ้น และฉีดพ่นสารคล้ำยบราสซินเพื่อเพิ่มขนาดของผล ดังนั้น ศพก. ควรทดลองใช้เทคโนโลยีทุกแขนงที่จะพัฒนาคุณภาพผลผลิต เช่น การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยลูกโต และการตัดแต่งข้อผล เป็นต้น

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนและส่งเสริมด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ ที่จอดรถ หรือทางเข้า ศพก. ให้ผู้มาใช้บริการได้รับความสะดวกมากขึ้น และควรมีการบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานภาคี เพื่อพัฒนา ศพก. ไปพร้อมๆ กัน

3) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรควรมีการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม ในเรื่องที่เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ การปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ปุ๋ย การบริหารจัดการน้ำ การใช้เทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด เป็นต้น

4) การสร้างเครือข่ายเกษตรกร หรือการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานภาคี เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ หากเครือข่ายเข้มแข็ง ก็จะสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนา ศพก. รวมไปถึงการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาศาสตร์การผลิตและการตลาดลำไยในรอบปีอย่างครบวงจร
- 2) ศึกษาศาสตร์ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กิริณี แก้วใส. (2555). การผลิตลำไยของเกษตรกร อำเภอบึงน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ธีรวรรณ วังใน. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ ของเกษตรกร ภายใต้โครงการนำร่องเขตส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ธุรกิจเกษตร). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พรกมล ศรีจริยา. (2556). ศักยภาพการผลิตลำไยอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต(ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รัชนิ อรรถลาภี. (2556). ความต้องการของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนรสิงห์ อำเภอบำเหน็จ จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สิรภพ มาเต็ม. (2556). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(ส่งเสริมการเกษตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Yamane, Taro. (1973) Statistics: An Introductory Analysis, 3rd ed. New York: Harper International Edition.

